

կղզեաց մէջէն Սարգիսիկէ և Կուստալուբա կղզիները, Սարի-Վալանդ և Սըբոց կղզիները, Ս. Սարտինոս կղզւոյն արևելեան մասը և Տէգիրատ, Ս. Պետրոս կղզին և Սիդրոն՝ Կորերկրին մօտերը, և Կիւյանայի մէկ մասը: Ուկիանիոյ մէջ Սարգիզեան և ուրիշ փոքր կղզիներ: Ետնց բոլորին տարածութիւնն է 5,700 քառակուսի մղղոն և 4,000,000 բնակիչք, որոնց մեծ մասը յԼիբիկէ են:

Քանի մը հետաքննական տեսութիւններ այս տարածան օդերուն խառնակութեան պատճառացի վրայ:

Սիւտ, բայց մասնաւորապէս աս դարուս մէջ շատ գիտնոց մտադիր պարապմանը նիւթ եղած է օդաբանութեան ուսումը. բայց պէտք է խոստովանինք որ այս կարևոր ուսումը դեռ իր մանկութեան հասակին մէջն է, և խիստ քիչ բան գիտենք այս նիւթիս նկատմամբ: Այդ պատեղագիտաց ինչուան հիմա կըցեր է անսխալ կերպով գուշակել օդային փոփոխութիւնները. և երբոր մտածելու ըլլանք թէ ինչպէս բնութիւնը յամենայնի պարզ է և անփոփոխ օրէնքներու վրայ հաստատուած, հարկ կ'ըլլայ որ մենք մեզի հարցնենք թէ ինչո՞ւ չենք կրնար մեկնել օդին անկանոնութիւնները, մինչդեռ որ և իցէ գործիքի մը այլալուծիւններուն պատճառը շուտ մը կ'իմանանք ու կը մեկնենք:

Սեզի այնպէս կը տեսնուի որ այս տարուանս ամառնային երեք ամիսներուն սաստիկ անձրևային ըլլալը և օդաչափ գործւոյն բնաւ չբարձրանալը, առանց պատճառի չկրնար ըլլալ. ուստի հոս կ'ուզենք քննել թէ ինչ հասանալի պատճառ մը կրնայ ըլլալ այս խառնակութեանս:

Եւ մէն մարդ գիտէ այսօրուան օրս որ երկիրս իր առանցքին վրայ կը դառնայ քսանըջորս ժամուան մէջ, և թէ այս օրական շարժմանէն դուրս՝ ունի ուրիշ

մեծագոյն շրջան մը արևուն վրայ, որ 365 օրուան ու գրեթէ վեց ժամուան մէջ կը կատարէ: Եւ այս կրկնակի շարժմանէն առաջ կու գայ որ երկիրս ու արևը միշտ նոյն դիրքի մէջ չգտնուելով և ոչ ալ մակերևոյթնին նոյն հանգիստութեանը ունենալով՝ հարկաւ փոփոխութիւն մը պէտք է տեսնուի երկրիս վրայ, որուն սակաւք ուշ կը դնեն. բայց մենք այս փոփոխութեանցս մէջ պէտք է փնտռենք օդերուն խառնակութեանց պատճառը: Ասան զի հաւաստեալ գիտենք որ երկիրս իր տարևորական շրջանին ընթացիցը մէջ միշտ կը փոխուի, և այս է ծագիւն շարժումն ըստածը:

Եւ այս ծագական շարժումը այնպիսի կերպով մը կը կատարուի որ երկիրս փոփոխակի երբեմն արևուն կը մօտենայ, երբեմն անկէ կը հեռանայ, և ասով երկիրս եթէ արևուն մերձակէտ ըլլայ, եթէ հեռակէտ՝ անկարելի բան է որ երկրիս ու արևուն հասարակածները ճշգրիտ իրարու համապատասխանեն՝ ոչ տարիներուն շրջանին, ոչ ամիսներուն, ևս առաւել օրերուն ու ժամերուն մէջ. ասկէ կը հետևի որ եղանակները, իրենց տեւելը, բարեխառնութիւննին և այն ամէն բան որ մեր երկրագնտին օդաբանութեանը կը վերաբերին, անընդհատ փոփոխութեան մը մէջ ըլլան և տեսակ տեսակ երևոյթներու պատճառ:

Եւ ասանիս լաւ հասկընալու համար պէտք է գիտնալ Ա. որ արևն ու երկիրս իրենց թաւալումը ոչ երբեք նոյն չափ ատենուան մէջ կ'ընեն. վասն զի երկիրս իր թաւալումը 24 ժամուան մէջ կ'ընէ, իսկ արևը մօտ 25 օրուան մէջ: Բ. Եւ արևուն շրջանակը 969,000 լեքա է, մինչդեռ երկրիսը 9000 լեքա է միայն հասարակածին տակ. ասկէ կը հետևի որ արևուն հասարակածին ամէն մէկ կէտը 38,700 լեքա տեղ կ'ընթանայ 24 ժամուան մէջ, մինչդեռ երկիրս 9000 լեքա, որ չորս անգամ նուազ երազ ըսել է:

Երկուքին թաւալման այս ամենամեծ զանազանութեանը վրայ, աւելցը-

նենք հիմա երկրիս արևէն հեռակէտ կամ մերձակէտ ըլլալուն ազդեցութիւն ալ, որ իրեն տարեկան և օրական շարժմանքէն առաջ կու գայ, որով խիստ մեծ զանազանութիւն մը կը տեսնուի տարիներուն ու եղանակաց վրայ :

Արեւիս արևէն հեռանալուն կամ մօտենալուն պատճառը առաջ կու գայ շատ կամ սակաւ ձգողութենէ կամ վանողութենէ, որ այս երկու գնտերուն երկրաբանական կազմութենէն կը պատճառի, ինչպէս նաև իրենց մասանցը դիրքէն որ ըստ պատահման իրարու կը հանդիպին :

Արդ այս ծփական շարժումը ունին նաև ուրիշ ամէն մոլորակներն ալ իրենց արևուն վրայ ըրած շրջանին մէջ, որով կը պատահի որ երբեմն մէկ մոլորակ մը և երբեմն ուրիշ մը երկրիս մօտէն անցնելով իրենց ձգողութիւնն ալ ազդեցութիւն կ'ընէ մեր երկրագնտին վրայ . այս ազդեցութեանցս, այսինքն ձգողութեան կամ վանողութեան հետեանքներն են մեր երկրագնտին համար ելեքտրականութիւն, մագնիսականութիւն, քամիներ, մակընթացութիւն, ցամաքութիւն, անձրև, մառախուղ, կարկուտ ու ձիւն, և այլն . այս ձգողութիւնս դարձեալ ազդեցութիւն կ'ընէ եղանակաց և բուսաբերութեան վրայ :

Փորձը ցրցուցած է որ բնաւ տարի մը կամ եղանակ մը ըստ ամենայնի նշման չէ եղած ուրիշ տարւոյ կամ եղանակի մը . և որպէս զի նման ըլլար՝ հարկ էր որ ըստ ամենայնի ճիշդ նման ըլլային ուրիշ յարակից հանգամանքներն ալ, երկրիս արևուն վրայ պտտտած միջոցը, որ շատ դժուարաւ պատահելու բան է : Այս պատճառաւ անկարելի բան է օգային փոփոխութիւնները ճշգրիտ առաջուց գուշակելը . բայց մէկալ կողմանէ մտքի յարմար բան կը տեսնուի և գրեթէ աներկբայ է, որ երբոր եղանակ մը երկայն ատեն անկանոն կերպով առաջ կ'երթայ, ինչուան զարմացնելու չափ զմեզ, ըսել է թէ ատ բանդ առաջ կու գայ՝ մոլորակաց ծփական

շարժմանէն և կամ արևուն մասանցը ձգողութենէն, որով եթէ նոյն ազդեցութիւնը դադրելու ըլլայ, զգալի փոփոխութիւն մը պէտք է որ տեսնուի յաջորդ եղանակին մէջ : Աստի եթէ երեք ամիս անընդհատ շարունակութեամբ անձրև և ցուրտ ունեցանք ամառնային երեք ամիսներուն մէջ, շատ հաւանականաբար կրնանք յուսալ որ աշնանային երեք ամիսներն ալ այսինքն սեպտեմբերը, հոկտեմբերն և նոյեմբերը իրենց սովորականէն դուրս աւելի տաք և աւելի չոր ըլլան :

Այս տեսութիւն առնուած է Սիդերի անուանի աստեղաբաշխի մը յօդուածէն որ օգոստոսի 17^{էն} գրած է . իրեն գուշակութեանը մասամբ մը կատարուիլը, որով ասանկ բարեզուարճ և բարեխառն հոկտեմբեր ամիս մը ունեցանք, իրեն տեսութեան յարգը կ'աւելցնէ :

Անիւթիսնկատմամբ Շարլըրուաի օրագրի մը մէջ կը կարդանք ուրիշ տեսութիւն մ'ալ, որուն ինչ աստիճանի բանաւոր կամ հաւանական ըլլալը ընթերցողաց դատմանը կը թողունք : Ահա հաւաստիկ ինչ որ կը զուրցէ այդ օրագիրը :

« Հարաւային բևեռին կողմերը՝ այս վերջերս եղած զննութիւններէն իմացուեցաւ որ խիստ շատ հրաբուխներ կան եղեր :

« Այս հրաբուխներէն մէկուն սաստիկ բռնկելովը կրնան մեկնուիլ այս հետեւեալ երեք երևոյթները :

« Ախի այն Զուրց հեղեղը որ այս տարի այնչափ աւերածներ ըրաւ Աստորալիայի մէջ :

« Արկորդ այն յորդ անձրևները, որ այսչափ երկար ատենէ՛ի վեր եկան մեր կիսագնտին վրայ :

« Արորդ խիստ երկար ատենէ՛ի վեր ամէն տեղ հարաւային արևմտեան քամիին տիրելը, յաղթելով ուրիշ քամիներու :

« Արդ կրնայ ըլլալ որ հարաւային բևեռին կողմերը՝ մեծ հրաբխի բռնկի

լը անբաւ շոգիներու կամ ամպերու պատճառ ըլլայ : Լյս ամպերը իրենց ձևանալու ատենէն սկսած են հիւսիսային կիսագնտին վրայ արշաւել այն քամիներուն բռնութեամբը , որ վեց ամիս անընդհատ շարունակութեամբ հնդկային ծովերուն վրայ նոյն ուղղութեամբ կը փչեն հարաւէն դէպ 'ի հիւսիս . այս ամպերուն մէկ մասը Լստրալիայի բարձր լեռներուն վրայ բռնուելով , կրնան պատճառած ըլլալ այն ջուրց հեղեղները , որոնց վրայ օրագիրները այնչափ խօսեցան :

„ Եւրոյն բանով կը մեկնուի նաև հարաւային արեւմտեան քամին անընդհատ տեւելը տարիէ մը 'ի վեր . որովհետեւ եթէ այնպիսի մեծ յեղափոխութիւն մը պատահի հարաւային բևեռին կողմերը , որով այնչափ ամպեր ձևանան , հարկաւ կը հետեւի որ այդ յեղափոխութիւնն ուժգին քամիներու ալ պատճառ ըլլայ „ :

Որչափ ալ անտեղի երևնայ այս դժբաղդութիւնս , բայց այս ստոյգ է որ հարաւային բևեռը շատ աւելի հրաբուխներ ունի՝ քան թէ հիւսիսայինը . և թէ անցեալ տարի ու աս տարուանս սկիզբները քանի մը նորանոր հրաբուխներ բռնկեցան այդ կողմերը , որոնց թերևս ազդեցութեանը հետեանքը սեսուի կերպով մը մագնիսացեալ ասեղներուն կրած պլայլութիւնը , որ ատ հրաբուխներուն բռնկած միջոցը տեսնուեցաւ կողմնացոյցներուն վրայ :

Թորթի գործաճոշքիւնը Միացեալ Աւստրալիայի մէջ :

Միացեալ Նահանգաց մէջ թղթի գործածութիւնը շատ աւելի է քան թէ Վաղղիա և Լնգղիա միանգամայն առած : Վաղղիա որ 37 միլիոն բնակիչ ունի , 70,000 տակառաչափ թղթոյ կը հանէ ամէն տարի իր գործարաններէն , որուն եօթնին մէկ մասը միայն դուրս կը խաւրուի :

Լնգղիա՝ Իռլանտան ու Սկոտիան մէկտեղ առած , որ 28 միլիոն բնակիչ ըսել է , 66,000 տակառաչափ թղթոյ միայն կը հանէ . երկուքը մէկտեղ 136,000 տակառաչափ թղթոյ , 64 միլիոն մարդկան համար . իսկ Մերիկացիք 200,000 տակառաչափ թղթ կը հանեն 30 միլիոն ժողովրդեան համար : Լյս այսպէս ըլլալով ըսել է թէ Միացեալ Նահանգաց բնակիչ մը անգղիացոյ և գաղղիացոյ մը գործածած թղթին եռապատիկը կը սպառէ : Թերևս այս տարօրինակ գործածութեան պատճառը՝ առևտրական գործոց յաճախութիւնը կարծուի . բայց վիճակագրութիւնը կը ցուցնէ մեզի թէ այսչափ թղթոյ գործածութեան առաւելութիւնը մեծագոյն մասամբ մտաւոր աշխատութեան արգասեաց համար է :

3000^{էն} աւելի օրագիրք կը հրատարակուին Միացեալ Նահանգաց մէջ , որոնցմէ ոմանք 173,000 օրինակ կը հանեն , ինչպէս՝ Լիւ-Լաբը , Ուիլի , Թորիպիոն ըսուածները , և ոմանք ինչպէս Հայրըրս , Մընթըր , Մէկէղին ըսուած ամսական հանդէսները , 168,000 օրինակ . վեց ամսուան մէջ 60,000 օրինակ տպագրեցին Մաքաւրի Լնգղիոյ պատմութենէն :

Իսկ վաճառականութեան մէջ խիստ քիչ թուով կը գործածէ Մերիկա , այն բաներու մէջ որոնց գործածութիւնը շատ է ուրիշ տեղեր . ինչպէս են պահարան , ծրարք , ծանուցագիր ևն : Միացեալ Նահանգաց մէջ նախ հնարեցաւ նամակաց պահարան շինել խոշոր սևորակ թղթէ : Լյս պահարաններս շատ չկոտրտուելով՝ աւելի լաւ կը պահեն նամակները երկայն ժովային ճանապարհորդութեց՝ ժամանակ : Մերիկացի վաճառականք շատ կը գործածեն յարդէ , արմաւենիի տերեւներէ , զսնազան ծառոց կեղևներէ շինուած թղթերը , որոնք գրեթէ Լաբոպա անծանօթ են :

Հասարակ թղթոյ գործածութիւնը այնչափ աւելցաւ Մերիկա այս վերջի տարիներս որ լաթի կտորտուանքը քիչ